

findes en renere og ædlere Form af Buddhisme end andre Steder. Buddhismen og den kinesiske Civilisation har uden Tvivl hævet disse raa Stammer, der for seks til syv Aarh. siden befolkede Tibet, men alt aandeligt Liv er stivnet i Munkeceremoniel. Præget, som Tiberanerne er, af den upaavirkelige Tilfredshed, som Buddhismen indprenter, er de dog i alle Henseender Afgudsdyrkere med en grotesk Religion, og det er den mest fordærvede, ikke den reneste Form af Buddhisme, man finder her.

Under Forhandlingerne besaa de britiske Officerer alle Templer og Klostre i Lhasa, og Younghusbands Forlangende om, at Konventionen skulde undertegnes i Potala, blev ogsaa bevilget. Templer og Klostre beskrives her som udvendig solide og massive, men ikke smukke, indvendig hemmeligheds-

fulde og sælsomme, undertiden groteske. Forf. gik bort med Indtrykket af store passivt udseende Buddhafigurer, store Drager og Dæmoner malede paa Væggene, dekorerede Søjler og Loftet af Træ, altsammen snavset, utallige Skaale med Fedt, som brændte Dag og Nat ligesom Lysene i de katolske Kirker.

Da Konventionen hurtigere end ventet blev undertegnet, gik Ekspd. tilbage ad samme Vej, som den var kommen, medens en mindre topografisk Ekspedition under Capt. Rawling gik over i det vestlige Tibet, hvor den undersøgte og kortlagde hele Bramaputra fra Shigatse til dens Kilder, Mansorowar og tilstodende Søer, Indus og Suttlejs Kilder samt beviste, at der ikke Nord for Himalaya findes Toppe højere end Mount Everest.

O. Olufsen.

Literaturanmeldelser.

Med stor Tilfredsstillelse vil enhver, der interesserer sig for Geografi, læse *Otto Nordenskjöld, J. Gunnar Andersson, C. A. Larsen och C. Skottsberg, Antarctic, Två år blandt Sydpolens isar, Stockholm 1904*, der nu ogsaa foreligger i en tysk Udgave under Titlen *Antarctic, Zwei Jahre in Schnee und Eis am Südpol*, oversat af Mathilde Mann og udkommen i Berlin 1904. Bogen, der er i to Bind og udmærket smukt udstyret med talrige Afbildninger, flere Kort og flere Kortskitser, bestaar, som Titlen angiver, af særskilte Stykker eller Beretninger, forfattede af de ovenfor angivne Mænd, der hver for sig har fremstillet, hvad der under de særlige Omstændigheder laa ham nærmest at give Beretning om. Hovedpartiet, der omfatter Ekspeditionens Tilbliven og dens toaarige Ophold paa Sydpolarlandet, og som ganske optager Værkets 1. Bind, samt hvad der angaar Hjemrejsen, er skrevet af selve Otto Nordenskjöld, der kort før han forlod Sverig havde haft den Sorg at miste sin berømte Slægtning Adolf Erik Nordenskiöld.

Omtrent samtidig med Otto Nordenskjölds Ekspedition udgik to andre, en tysk under Professor Erich v. Drygalski, der vilde undersøge Sydpolarlandet Syd for det indiske Ocean, og en engelsk under Kaptajn R. Scott, der vilde undersøge Landstrækningerne Syd for Australien. Nordenskjölds havde til Formaal tilsvarende at undersøge Sydpolarlandet Syd for Amerika, og med Hensyn hertil havde Argentinien paataget sig at oprette en magnetisk og meteorologisk Station paa den saa kaldte Nytaars-Ø ved Staaten Øen paa den østlige Side af Ildlandet.

Nordenskjölds Ekspedition, der alt var planlagt før

Aar 1900, kom i Stand til Dels ved en af Købmanden August Røhs til dens Raadighed stillet betydelig Pengesum, saa at den den 16. Oktober 1901 kunde forlade Gøteborg. Der deltog i den i alt ca. 30 Mennesker, af hvilke dog nogle først paa et langt senere Tidspunkt kunde slutte sig til den, saaledes den argentinske Sølojtnant J. M. Sobral, der efter den argentinske Regerings Ønske kom til i Buenos Aires, og Docenten Joh. Gunnar Andersson, der først efter mange Æventyr naaede at slutte sig til Ekspeditionen under dens Vinterophold. Skibet, der førte Ekspeditionen, var Antarctic, som var købt af Carlsbergfonden, efter at det blandt andet havde været benyttet af Løjtnant G. Amdrup paa hans Ekspedition i Aaret 1900. Dets Fører var den bekendte Polarfarer C. A. Larsen.

Efter at have anløbet forskellige Havne deriblandt Buenos Aires og besøgt Nytaarsøen, naaede Skibet efter en heldig Fart, paa hvilken det dog en Gang var blevet truet af Ildløs, Sydpolarlandet i Januar og efter at have sejlet langs med dette et Stykke mod Øst til $63^{\circ} 30'$ s. Br. $45^{\circ} 7'$ v. Længde og blevet tvunget af Isen til at vende om, medens der stadig foretoges Undersøgelser af Havdybden, Vandets Temperatur, Plante- og Dyreliv, kom Skibet ind til Øen Snow Hill paa ca. $64^{\circ} 20'$ s. Br. $57^{\circ} 0'$ v. Længde, hvor det besluttedes, at Vinterstationen skulde oprettes. Denne Ø tillige med den lidt nordligere Seymour-Ø er skilt ved Admiralitets Sundet fra den betydeligt større James Ross Ø, der atter ved den af Ekspeditionen opdagede Kronprins Gustafs Kanal er skilt fra den østlige Side af Ludvig Philips Land, en langt fremragende Del af det formentlige Sydpolar-Fastland. Med Nordenskjöld gik der d.

12. Januar 1902 ialt seks Mennesker i Land, blandt hvilke særlig bør nævnes Sobral, Licent. phil. G. Bodman, hvem de magnetiske og meteorologiske Arbejder var overdraget, cand. med. E. Ekeløf, der var Ekspeditionens Læge, og Sømanden O. Jonassen, der udmærkede sig ved stor Erfaring angaaende Slædefart i Polarlandene. Der opbyggedes da det medbragte Beboelseshus, et Hus til de magnetiske Observationer og enkelte andre Rum, deriblandt ogsaa et Hus til Hundene, som det syntes bedst at bringe under Tag i det derværende Klima. Der havde paa Rejsen været megen Sygdom imellem de medførte grønlandske Hunde, og man havde da søgt at erstatte Tabet ved at købe otte Hunde i Port Stanley paa Falklandøerne. Disse var vel ikke fuldt saa brugbare som de grønlandske, men gjorde dog ret god Nytte, indtil de tilsidst alle omkom, idet der var Fjendskab imellem dem og de grønlandske, saa at de sidste fire af disse til Slut fik alle Falklandshundene bidt ihjel.

Med udelst Interesse vil enhver læse Beskrivelsen af Vinteropholdet, og man vil med den største Deltagelse blive bekendt med de seks Menneskers Følelser, da deres Forhaabninger om Skibets rettidige Indtræffen til deres Afhentning blev skuffede. Det var Planen, at Antarctic skulde være kommen tilbage til Vinterstationen sidst paa Aaret, men Forventningerne gik ikke i Opfyldelse, uden at de seks Mand paa Vinterstationen kunde forklare sig Aarsagen, og de blev saaledes nødte til endnu at tilbringe en Vinter paa Snow Hill. Nordenskjöld, Sobral og Jonassen gjorde i det første Aar i Okt. og Novb. en lang Tur i Slæde. Den begyndte den 30. Sept., gik langs med Fastlandets sydøstlige Kyst indtil et Punkt paa ca. 66° s. Br. ved det S.V. for Ludvig Philips Land liggende Kong Oscar II's Land, til Dels over en mærkværdig Isterrasse, der lod dem i Tvivl, om den bestod af gammel Havis eller Gletsjeris, hvad der tilsidst viste sig at være det rigtige. Tvungen af Forholdene og navnlig af, at Jonassen var kommen til Skade med sin ene Arm, vendtes der om den 19. Okt., og Vinterstationen naaedes derpaa atter den 4. Novb., efter at der i alt var tilbagelagt ikke mindre end 650 Km. I det andet Aar, fra 29. Sept. 1902, foretog Nordenskjöld og Jonassen en Slædetur til de Nord for Stationen liggende Egne. Den gik igennem Kronprins Gustafs Kanal, som ved denne Fart opdagedes, og til den tæt ved James Ross' Ø paa dennes Nordside liggende Vega Ø, hvor de den 12. Okt. traf Gunnar Andersson, Løjtnant Duse og Sømanden Grunden, hvis mærkelige Hændelser senere skal omtales.

Pladsen her i en Anmeldelse tillader ikke at gaa nærmere ind paa de Oplevelser, som i øvrigt blev de

seks Mennesker paa Vinterstationen til Del, deres daglige Liv og lignende. I saa Henseende maa der ganske henvises til Værkets udmærkede Skildring. Kun skal her nævnes nogle ganske faa af de mange videnskabelige Resultater, som Ekspeditionen førte til. Først hvad Klimaet angaar, ses det, at om Temperaturen end i det Hele taget næppe var overordentlig lav, saa lav som paa enkelte Strækninger paa den nordlige Halvkugle, saa fremtraadte der paa den anden Side hyppig pludselige Temperaturforandringer, ledsagede af ganske overordentlig hæftige Storme. Vindhastigheden gik ofte op til 30 Meter og derover i Sekundet; kort efter Ankomsten blæste Magnethuset om, og en Dag i Juni 1902 flyttedes Ekspeditionens store Baad af Vinden henved 20 Meter og blev til Dels sønderslaaet. Stundom maatte Menneskene tage deres Tilflugt til at krybe paa alle Fire. Den anden Vinter var i Begyndelsen koldere, men noget mindre stormende. Den absolut stærkeste Kulde var $\div 41,4^{\circ}$; sjældent gik Temperaturen dog lavere end $\div 30^{\circ}$. Middeltemperaturen i Sommeren 1902/03 var i December $\div 2,0$, i Januar $\div 0,9$, i Februar $\div 3,5$. Den absolut varmeste Dag med Storm fra Nord indtraf den 5. Aug. 1903, da Temperaturen naaede $+ 9,3^{\circ}$, den højeste, der i det Hele taget er funden i de sydlige Polaregne. Som et Eksempel paa de store Temperaturforandringer, der hurtig kunde følge paa hinanden, kan nævnes, at Temperaturen den 8. Aug. 1902 naaede $\div 11^{\circ}$ og den 9. om Morgenen $\div 4$, men ved Middagstid bragte en Orkan fra Sydvest atter Temperaturen ned, og ved Aftenstid var den $\div 30^{\circ}$. I Forvejen havde Temperaturen den 6. naaet til over $\div 40^{\circ}$.

Da Stationen laa lidt Nord for Polarkresen, indtraf intet fuldstændigt Vintermørke. Paa den korteste Dag, den 21. Juni, gik Solen ned Kl. 1^t 40'.

Blandt de videnskabelige Resultater, som opnaaedes, maa ogsaa fortrinsvis nævnes de store Fund af Fossiler, som gjordes dels ved Vinterstationen og dels andet Steds, saaledes ogsaa paa Seymour Øen. Der fandtes saaledes Knokler af et Hvirveldyr, af en Pingvin, der maatte have været større end den største af de nu levende Arter, især dog Levninger af talrige Sødyr, blandt hvilke Ammoniter her for første Gang blev fundne i Sydpolarlandet. og talrige Aftryk af Blade og Løvtræer, Naaletræer og Bregner, saa at det derved er blevet muligt at danne sig et Billede af den antarktiske Natur fra Juraperioden til vore Dage.

Blandt andre Mærkeligheder kan nævnes, at efter de foretagne Undersøgelser indeholder Bransfield-Sund, der begrænser Ludvig Philips Land mod Nordvest og

afsætter Orleans-Kanalen, der mod Sydvest fortsætter sig i Gerlache-Kanalen, de koldeste Vandmasser, som man over Hovedet noget Steds har fundet paa Jorden.

Forfatteren fremdrager den store Forskel, som der findes imellem Vegetationen paa det kun omtrent 120 Mile derfra bortfjernede Ildland og paa Sydpolarlandet. Medens der paa det første findes store, prægtige Skove med en Fugleverden, i hvilken der haade træffes Papegøjer og Kolibrer, er der paa Sydpolarlandet ikke et Græsstraa, kun noget lavt, fattigt Mos. Det eneste, der her viser et paaagtelsesværdigt Liv, er det uhyre store Antal af Pingviner og til Dels andre Søfugle, derhos de talrige Sælhunde, af hvilke enkelte endog forbliver der om Vinteren.

Som andre Mærkeligheder kan fremdrages, at overalt i de omgivende Havstrækninger fandtes det varmeste Lag i en Dybde af 300 til 1200^m under Overfladen. Forfatteren fremsætter ogsaa den Anskuelse, at de antarktiske Isbjerge ikke altid bør antages at have deres Oprindelse paa Land, men at de ogsaa kan opstaa ved Nedslag paa en Kærne af Havis paa grundt Vand nær ved Land.

Efter at Antarctic havde sat de seks Mand, der skulde opholde sig paa Vinterstationen, i Land, forsøgte det forgæves at faa oprettet et Depot længere mod Syd, vendte derpaa den 21. Febr. tilbage til Vinterstationen, udladede en Del Kul og sejlede derpaa til Falklands-Øerne, hvor det optog Docent Joh. Gunnar Andersson, der var udset til at lede Dampskibsekspeditionen under Nordenskjølds Ophold paa Vinterstationen. Han havde først kunnet forlade Sverig den 17. Jan. 1902 og var indtruffen i Port Stanley paa Øst-Falkland den 21. Febr. Skibet ankom først hertil lidt før den 27. Marts, og han havde da benyttet Mellemtiden til naturvidenskabelige Studier og Udflugter dels i Omegnen og dels paa Vest-Falkland.

Det var Planen, at Antarctic fra Port Stanley skulde gøre en Tur til Syd-Georgien, og det indtraf da her omtrent den 21. April. I Anderssons talentfuldt skrevne Afsnit af Værket vil man finde udmærket smukke Naturskildringer dels af denne Ø og dels af Falklandsøerne. Skibet blev ved Syd-Georgien til 15. Juni og indtraf derpaa den 4. Juli atter i Port Stanley, hvor det skulde forblive til Vinterens Ende. I dennes Havn saa Docent Ohlin sig nødt til for sit Helbreds Skyld at forlade Ekspeditionen og rejse tilbage til Sverig, hvor han alt døde det følgende Aar.

Den 6. Sept. forlod Antarctic Port Stanley og sejlede til Ildlandet; det løb ind i Havnen Ushuaia, hvor det vilde istandsætte Sejl og Takelage. forend det

tiltraadte den 2. Sommerfart til Sydpolarlandet. Herfra besøgte Andersson den i det indre af Ildlandet liggende Fagnano-Sø; af denne samt Rejsen derhen giver han en interessant Skildring, ligesom ogsaa af de Indianere, der ledsagede ham til Søen. Den 30. Okt. begyndtes derefter Sejladsen til Vinterstationen paa Snow-Hill. Der udførtes dog tillige en Kartering af Orleans-Kanalen, saa at det først blev den 4. Decb., at Skibet endelig satte Kursen mod Snow Hill. Vejen viste sig meget spærret af Is, og efter en haard Kamp med denne besluttedes, at Gunnar Andersson, Løjtnant Duse og Sømanden Grunden skulde gaa i Land paa den nordre Side af Ludvig Philips Land, i den saa kaldte Haabets Bugt ved Antarctic-Sund, der skiller Landet fra Joinville-Øen, for derfra at forsøge at trænge frem til Vinterstationen og forene sig med de derværende. De gik i Land den 29. Decb., men var tarveligt udrustede til Slædefart, da de kun besad den paa Skibet forfærdigede og alt i Ildlandet brugte og dør meget medtagne Slæde. De fik derhos kun Proviant med for 25 Dage, og det blev Aftalen, at hvis Antarctic kunde naa frem til Snow-Hill, skulde det komme tilbage og optage dem, hvis de ikke i Forvejen havde naaet dette Sted.

En Fremtrængen hertil viste sig dog snart umulig i Øjeblikket, og det blev nødvendigt for de tre Mænd at indrette sig paa at blive ved Haabets Bugt indtil videre. De byggede sig da en Hytte af Sten, med Tagbeklædning af nogle Pæle, Dele af deres Slæde og en Presenning, og inden i den anbragte de deres medførte, store Telt. De tilbragte en skrækkelig Tid, inden Hytten blev færdig, og derefter en ogsaa ret kummerfuld, som Andersson levende skildrer. De havde faa Konserver og maatte hovedsagelig leve af Pingviner og af de faa Sælhunde, de kunde faa fat i, havde desuden store Vanskeligheder med Madlavningen og deres Fodtøj. Endelig den 29. Sept. mente de at kunne tiltræde Rejsen til Vinterstationen. Efter megen Møje paa Grund af uheldige Vejrforhold, naaede de den 9. Okt. den foran nævnte, tæt Nord for James Ross' Ø liggende Vega-Ø, og ved denne traf de saa den 12. til største gensidig Overraskelse og Glæde de Personer, der var udgaaede fra Vinterstationen paa den foran omtalte 2. Slædetur, og med dem vendte de saa hjem til Stationen.

Efter at de tre var blevne landsatte i Haabets Bugt den 29. Decb. 1902, fortsatte man paa Antarctic Bestræbelserne for at komme frem til Vinterstationen. Af Skibets følgende Skæbne giver Carl Skottsberg en Fremstilling i det af ham forfattede Afsnit. Man vilde forsøge at omsejle den østlige Side af Joinville-Øen, hvis Vestsida begrænser Antarceticsundet. Her fandtes et

meget farligt Farvand. Efter en haard Kamp med Isen, i hvilken Skibet ofte kom til at sidde fast, kom det den 9. Jan. ind i Skrueis, der den 11. knuste en stor Del af Skibet, uden at dette dog derved bragtes til at synke. Den 1. Febr. maatte de om Bord værende forlade Skibet og søge Tilflugt paa en Isflage. De tog med sig en stor Del af Samlingerne; men meget maatte efterlades. De var i alt 20 Mand, 11 Nordmænd, 7 svenske og 2 Englændere, og de befandt sig 28 eng. Mil fra Paulet-Øen, en lille Ø Syd for Joinville-Øen, paa Nordsiden af Erebus- og Terror-Bugten, der skilte dem fra James Ross' Øen og Vinterstationen. Med de Forraad, som de havde ført med sig fra Skibet, og efter mange Farer naaede de Paulet-Øen den 28. Febr., efter at selve Skibet var sunket i Havets Dyb den 11. Fra Øen gjordes derpaa forgæves Forsøg paa at komme frem til Vinterstationen; men det viste sig, at der ikke var andet for end at forblive der indtil videre. De byggede sig da en Hytte af Basaltblokke og levede, saa godt de formaaede, indtil Kaptejn Larsen den 31. Okt. drog bort i en Baad, ledsaget af fem Mand, og den 8. Novb. Aften lykkelig naaede Vinterstationen, et overmaade heldigt Træf i Forhold til, hvad der lige i Forvejen var hændt paa denne, som det nu skal berettes. Af Baad-farten har Kaptejn Larsen i et særligt Afsnit givet en kort og fyndig, men meget tiltalende Beskrivelse.

Der var nemlig den 8. blevet Vinterstationen en anden, stor Overraskelse til Del. Paa denne Dag saas i det fjerne fire Mennesker paa Vandring til Stationen, og da de kom nærmere, viste det sig, at den ene af dem var den argentinske Kaptajn Julian Irizar, der førte det til Undsætning for Nordenskjöld udsendte Orlogsskib Uruguay, medens den anden var hans Løjtnant Jalour, og den tredje og fjerde Folk, som samme Dag var sendte fra Stationen til Seymour-Øen for at hente Pingvinæg. Da der saa længe intet var erfaret, og Gunnar Andersson, inden Antarctic for sidste Gang forlod den beboede Verden, havde skrevet baade til Sverig og til Generalkonsulatet i Buenos Aires, at hvis man ikke inden 1. Maj 1903 havde hørt fra Antarctic, da maatte man antage, at der var sket en Ulykke, havde Argentinien udsendt Uruguay, samtidig med at man ogsaa fra Sverig havde sendt en Undsætningsekspedition, og en fransk var begyndt at forberedes. Uruguay kom først, det naaede den 8. Novb. Seymour-Øen og befandt sig da ikke langt fra Vinterstationen, hvorhen Kaptejn Irizar saa begav sig over Isen med sine Ledsagere.

Efter at den første Glæde over deres Ankomst havde sat sig noget, forberedtes alt til Opbrud, og i de næste Dage foregik Indladningen af alt, hvad der kunde

tages med, medens dog ogsaa noget maatte efterlades. Slæde paa Slæde afgik, belæssede med saa stor en Last, som Hunde og Mennesker kunde trække, og efter faa Dages Forløb forlod Skibet sin Plads og satte Kursen mod Nord. Efter at Gunnar Andersson med en Baad var udsendt til Seymour Øen for at afhente, hvad der der endnu var blevet efterladt af Samlinger, og Baaden var kommen tilbage, anløb Skibet Paulet-Øen for at afhente dem, der efter Kaptajn Larsens Opbrud endnu var blevene tilbage der. Det er umuligt at skildre deres Overraskelse og Glæde, da Uruguays Dampflojite i en tidlig Morgen kaldte dem frem af deres Søvn i Hytten. Snart var da alle fra de tre Overvintringssteder atter samlede om Bord paa Uruguay, dog paa en nær, nemlig Sømanden O. C. Wennergaard, der var bleven syg under Opholdet paa Paulet-Øen og var død der den 7. Juni. Efter at et Mindesmærke var blevet højtideligt anbragt paa hans Grav, forlod de derpaa ganske de Egne, der havde haft særlig Interesse for Ekspeditionen. Den 18. November indtraf den ved Staaten-Island, hvor atter det argentinske Observatorium paa Nytaars-Øen besøgte. Den 2. Decb. kom Skibet til Buenos Aires, hvor Ekspeditionen modtoges med store Festligheder, og hvor Sobral forlod den. Med en Beskrivelse af Oplevelserne her og dem, som blev Ekspeditionen til Del under Hjemrejsen slutter Nordenskjöld Værket. Ekspeditionen indtraf, som det vil erindres, den 9. Januar 1904 i Kjøbenhavn, hvor den fejredes af det kgl. danske geografiske Selskab, kom samme Aften til Malmø, og drog derfra samlet til Stockholm, hvor dens Medlemmer endelig skiltes.

Emil Madsen.

William Thalbitzer: A phonetical study of the Eskimo language based on observations made on a journey in North Greenland 1900—1901. — Meddelelse om Grønland XXXI — Copenhagen 1904.

Den Interesse for Grønland og grønlandske Forhold, der har været ejendommelig for det sidste Aar, er ikke saa tilfældig som det kunde se ud til. Tværtimod, der har været gjort et stort forberedende Arbejde, og den vaagnende Interesse er et Bevis for, at dette Arbejde nu har naaet en saadan Grad af Fuldkommenhed og Klarhed, at det har kunnet trænge igennem til den almindelige Bevidsthed. En god Illustration hertil er den Omstændighed, at der i det forløbne Aar er udkommet ikke færre end tre ny Bind af Kommissionens Meddelelser om Grønland, som, hvad enhver vil vide,